

شناسایی نقش زنان روستایی در پدافند غیرعامل کشاورزی با تأکید بر محیط - زیست در شهرستان باوی

زینب مهمدی کربلایی^{۱*}، مسعود برادران^۲، بهمن خسروی پور^۳، منصور غنیان^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳ مرداد ۹۴

تاریخ دریافت: ۷ اسفند ۹۳

چکیده

بهبود وضعیت کشاورزی و محیط زیست و حتی سایر بخش‌ها نیازمند اصول پدافند غیرعامل است که می‌تواند کمکی مؤثر، جهت تکمیل زنجیره‌ی دفاعی در بخش کشاورزی باشد. جامعه آماری این پژوهش متشکل از زنان روستایی در دو روستای صلیعه و تلبومه در بخش مرکزی شهرستان باوی استان خوزستان بود. حجم جامعه برابر ۷۳۶ نفر بود که با استفاده از جدول کرجسی و مورگان ۲۵۰ به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش، پرسشنامه‌ای بود که اعتبار آن با استفاده از نظر اعضای هیأت علمی دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین خوزستان مورد تأیید قرار گرفته بود. در بخش آمار توصیفی از میانگین رتبه‌ای و ضریب تغییرات و در بخش آمار استنباطی از آزمون‌های همبستگی، مقایسه میانگین F و کروسکال‌والیس استفاده گردید. بر اساس نتایج حاصل از همبستگی، سن و تحصیلات زنان با بینش آنان در خصوص میزان اهمیت فعالیت‌های پدافند غیرعامل کشاورزی رابطه معنی‌داری داشت. نتایج بخشی از آزمون مقایسه میانگین مر بوط به بینش زنان در خصوص اهمیت پدافند غیرعامل کشاورزی در بین طبقات سنی و سطح تحصیلات نشان داد، زنان روستایی جوان‌تر و با تحصیلات بالاتر دارای بینشی وسیع و متفاوتی از فعالیت‌های کشاورزی در چارچوب پدافند غیرعامل کشاورزی هستند.

واژه‌های کلیدی: پدافند غیرعامل، زنان روستایی، کشاورزی، محیط‌زیست.

۱ - دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی کشاورزی، ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین خوزستان، اهواز
۲ - دانشیار و عضو هیئت علمی گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین خوزستان، اهواز
۳ - استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین خوزستان، اهواز
(* - نویسنده مسئول: zeynab.mohmedi@yahoo.com)

مقدمه

پدافند غیرعامل به مجموعه اقدامات و فعالیت‌ها، در شرایط بحران و تهدید در اثر بلایای طبیعی و غیرطبیعی گفته می‌شود و هدف آن این است که اثرات و میزان خسارات و تلفات به وجود آمده را به حداقل ممکن کاهش دهد (فرخی و همکاران، ۱۳۹۰). بی‌شک یکی از مهمترین بخش‌ها که با امنیت و بهبود محیط زیست در ارتباط است، بخش پدافند غیرعامل کشاورزی است (هاشمی‌نژاد و شعبانعلی‌فمی، ۱۳۸۸)؛ اما امروزه به دلیل رشد بی‌رویه جمعیت، رشد اقتصادی، فعالیت‌های صنعتی و پیشرفت‌های حاصل از فن‌آوری‌ها، موجب شده تا بشر جهت رفع نیازهای بی-انتهای خود اقدام به تخریب طبیعت و تغییر پوشش طبیعی نماید (روستا و همکاران، ۱۳۹۱)، مصرف بیش از اندازه مواد شیمیایی، مراتع و اراضی محیط زیست را به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد، این تخریب‌ها آسیب‌پذیری را افزایش داده و به نوبه‌ی خود موجب فشار بیشتر بر منابع طبیعی می‌گردند (کریمی‌دهکردی، ۱۳۸۷).

به‌طور کلی امنیت و کاهش آسیب‌پذیری (توسی و همکاران^۱، ۲۰۱۳) و محافظت از عناصر در معرض خطر (فاویر و همکاران^۲، ۲۰۱۲) با به‌کارگیری ملاحظات پدافند غیرعامل جهت در امان ماندن از تهدیدات، ضروری به نظر می‌رسد (بودزی، ۱۳۸۸) عدم رعایت اصول پدافند غیرعامل کشاورزی آثار و عواقب سنگینی را بر محیط‌زیست، اقتصاد جوامع در سراسر جهان (آلبرت و همکاران^۳، ۲۰۰۲)، کاهش تولیدات کشاورزی، تلف شدن دام‌ها، تخریب مراتع، فرسایش خاک، افت سطح آب‌های زیرزمینی (عزیزی، ۱۳۸۲) و تغییرات نامطلوب در شکل گیاهان و منابع طبیعی (یوردانو و همکاران^۴، ۲۰۰۳) و نابسامانی‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و حتی بحران‌های زیست‌محیطی به همراه خواهد داشت (محمدی‌یگانه و همکاران، ۱۳۹۱)؛ بنابراین محیط‌زیست و اهمیت آن در زندگی موضوعی است که به آسانی نمی‌توان از آن چشم‌پوشی کرد (پور و سعادت‌یار، ۱۳۹۱) به گونه‌ای که وجود تغییر و تحولات صورت گرفته در علوم مختلف و محیط‌زیست لزوم توجه به آن را نشان می‌دهد (ریود و همکاران^۵، ۲۰۰۰). از این رو وجود پسماندهای خطرناک، استفاده از سموم و کودهای شیمیایی، تخریب جنگل‌ها، تغییر مسیر آبراهه‌ها و حتی برخی از بلایای طبیعی (مجلسی، ۱۳۸۵) روستاها را با مشکلات زیست‌محیطی فراوانی مواجه می‌سازد و عدم به‌کارگیری روش‌های صحیح جمع‌آوری و دفع زباله، مشکل تأمین آب آشامیدنی سالم، قطع درختان، آتش زدن جنگل‌ها، رهاسازی پسماندها از رایج‌ترین مشکلات جوامع روستایی است و زندگی افراد روستایی و محیط زیست را با خطر مواجه می‌سازد. بهترین گزینه برای مقابله با این مشکلات ضمن مشارکت تمامی روستائیان، حضور و مشارکت زنان روستایی در این امور است که می‌بایست از توانایی‌های آنان جهت مقابله با این مسائل به نحو صحیح و به شکلی درست و منطقی استفاده شود (رحمانی و مجیدی، ۱۳۸۸). بنابراین توجه به محیط‌زیست روستاها و پاک‌سازی محیط روستایی در فرآیند برنامه‌ریزی توسعه روستایی به علت انهدام شدید محیط‌زیست و تخریب طبیعت در چارچوب پدافند غیرعامل امری ضروری است و یکی از جدی‌ترین برنامه‌های پیش‌روی جامعه جهانی، اطمینان از پایداری همه جانبه توسعه و حفاظت

1 - Tousi et al

2 - Favier et al

3 - Albert et al

4 - Yordanov et al

5 - Rudd et al

از محیط‌زیست است (زمانی و زارعی، ۱۳۹۱). زیرا بسیاری از روستاها با تهدیدات شدیدی مواجه هستند که گسترش بیابان، تخریب جنگل‌ها و مراتع، تغییر کاربری اراضی زراعی، پایین رفتن سطح آب سفره‌های زیرزمینی، رانش زمین از جمله این تهدیدات است (مطیعی‌لنگرودی و یاری، ۱۳۸۹) به همین دلیل برخورداری از محیط‌زیستی سالم و پاک برای هر فرد از اهمیت خاصی برخوردار است، به نظر می‌رسد حفاظت اصولی از محیط‌زیست در عرصه‌های زیست-محیطی در سراسر جهان، در صورت توجه به آن بسیار امیدوارکننده خواهد بود (محمودی و ویسی، ۱۳۸۴).

بدین ترتیب جهت دستیابی به خودکفایی و حفاظت از محیط‌زیست جوامع روستایی، مشارکت آگاهانه همه مردم امری ضروری است؛ از این رو نمی‌توان مشارکت نیمی از جمعیت روستا، یعنی زنان روستایی را نادیده گرفت؛ چرا که دستیابی به توسعه و پیشرفت در جوامع بدون توجه به نقش حیاتی زنان روستایی امکان‌پذیر نیست (عسگریان‌دهکردی و همکاران، ۱۳۸۸). بنابراین در میان مشارکت فراگیر اقشار مختلف روستایی، شناسایی نقش زنان روستایی در پدافند غیرعامل کشاورزی، در بخش کشاورزی به‌ویژه محیط زیست مسئله‌ای بسیار مهم است و از آنجا که زنان روستایی درصد قابل توجهی از نیروی فعال جامعه را به خصوص در بخش‌های روستایی تشکیل می‌دهند، توجه به آنان حائز اهمیت است.

هدف اصلی انجام این پژوهش، شناسایی نقش زنان روستایی در پدافند غیرعامل کشاورزی با تأکید بر محیط-زیست در شهرستان باوی است، شهرستان باوی یکی از شهرستان‌های استان خوزستان در جنوب غرب ایران است و در این پژوهش دو روستا با نام‌های صلیعه و تلبومه از بین ۹۲ روستا در شهرستان باوی به علت فعال بودن زنان در فعالیت کشاورزی، انتخاب و مورد بررسی قرار گرفته است؛ اما با این وجود آنان با موانعی جهت مشارکت بیشتر خود و افزایش آگاهی خود در این فعالیت‌ها روبرو می‌باشند؛ از این رو شناسایی موانع مشارکت زنان روستایی و شناسایی سطح بینش زنان روستایی در مورد فعالیت‌های کشاورزی و زیست‌محیطی در چارچوب پدافند غیرعامل از اهداف اختصاصی مورد نظر این تحقیق است. در این تحقیق می‌توان سؤال‌های پژوهش را این گونه مطرح نمود:

۱- موانع مشارکت زنان روستایی در برنامه‌های ترویجی در چارچوب پدافند غیرعامل کشاورزی کدام‌اند؟

۲- سطح بینش زنان روستایی در خصوص معضلات فعالیت‌های کشاورزی و زیست‌محیطی در چارچوب پدافند غیرعامل کشاورزی چگونه است؟

با توجه به پژوهش‌های مختلف انجام شده، پژوهشی که به طور مستقیم به این زمینه پرداخته باشد، وجود ندارد. از این رو برخی پژوهش‌ها که در داخل و خارج کشور انجام شده و تا حدودی نزدیک به موضوع تحقیق بوده و با اهداف آن همپوشانی دارد، اشاره می‌شود. عنابستانی و همکاران (۱۳۹۱) به بررسی رابطه بین ویژگی‌های فردی زنان و مشارکت آنان در فرایند توسعه روستایی در دهستان درزآب - شهرستان مشهد پرداخته و اظهار نمودند، که میان ویژگی‌های فردی و مشارکت‌پذیری زنان روستایی رابطه‌ای وجود ندارد و بین سن و درآمد با مشارکت آنان ارتباط وجود دارد. همچنین ضیاءپور و همکاران (۱۳۹۱) به تحلیل جامعه شناختی محیط‌زیست و رفتار افراد نسبت به آن در مناطق روستایی و شهری استان کرمانشاه پرداخته و دریافتند که رفتارهای زیست‌محیطی در مناطق روستایی

مسئولانه‌تر از مناطق شهری است، همچنین این رفتارهای حفظ محیط‌زیستی در میان افراد مسن و متأهل و در میان زنان بیشتر است. قنبری و همکاران (۱۳۹۱) به شناسایی عوامل و موانع مشارکت زنان روستایی در فعالیت‌های کشاورزی در شهرستان فریدون شهر پرداخته و اظهار نمودند، مهم‌ترین موانع مشارکت زنان نیز وضعیت تأهل، ممانعت مردان و تخصصی نبودن آموزش‌ها است. اکبری (۱۳۹۱) به بررسی نقش زنان در توسعه پایدار محیط‌زیست در پنجاه کشور (هند، آلبانی، آرژانتین و غیره) پرداخته و دریافت، زنان در اکثر کشورها بیشتر از مردان اقدامات عملی در حفاظت از محیط‌زیست و مصرف بهینه از منابع انجام می‌دهند و زنان میان‌سال اقدامات عملی بیشتری در حفاظت از محیط‌زیست انجام می‌دهند. علی‌بیگی و همکاران (۱۳۹۱) به تحلیل انگیزه‌های زنان روستایی برای مشارکت در برنامه‌های آموزشی و ترویجی در استان کرمانشاه پرداخته و دریافتند که انگیزه زنان روستایی برای شرکت در دوره‌های آموزشی و ترویجی خوب ارزیابی شده است. حیدری (۱۳۹۲) به بررسی میزان مشارکت زنان روستایی در توسعه روستایی در دهستان امامزاده جعفر استان کهگیلویه و بویراحمد پرداخته و دریافت که بین اعتماد و رضایت از طرح‌های اجرا شده، آگاهی و مشارکت زنان رابطه مستقیم وجود ندارد. همچنین بین سن و میزان مشارکت زنان رابطه مستقیمی وجود دارد و در نهایت تفاوت معناداری بین میزان مشارکت افراد مجرد و متأهل وجود دارد. زارعی (۱۳۹۲) به تحلیل موانع و محدودیت‌های فرا روی زنان روستایی در بخش کشاورزی پرداخته و دریافت که عمده‌ترین موانع در نقش آفرینی زنان روستایی در بخش کشاورزی عبارتند از نرخ بالای بیسوادی و کم سواد، حجم زیاد فعالیت زنان، کم بودن دانش، فقر آگاهی و فقدان دسترسی به منابع اطلاعاتی، میزان پایین بهره‌مندی از تکنولوژی و روش‌های نوین کشاورزی، ساختار مردسالارانه، تعصبات خانوادگی، نگرش منفی نسبت به زنان است. ادووی و جوزی‌خمسلوبی (۱۳۹۲) به بررسی مدیریت بحران در بخش کشاورزی با رویکرد پدافند غیرعامل در شهرستان فریدون شهر پرداخته و اظهار نمودند، که بخش کشاورزی در دهه‌های اخیر با بحران‌هایی از قبیل کم آبی، کاهش شدید بارندگی خاک، شیوع آفات، استفاده بی‌رویه از سموم دفع آفات و کاهش توان مالی کشاورزان در راستای استفاده از تکنولوژی‌های نوین و بذره‌های پربازده مواجه است و نتایج نشان داد که سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف کشاورزی و توانمندسازی انسانی و طبیعی این حوزه می‌تواند آن را در برابر انواع بحران‌ها مقاوم سازد. محمدی و سلیمانیان (۱۳۹۲) به بررسی پدافند غیرعامل در کشاورزی با طراحی شبکه مردمی توسعه پرورش مرغ بومی در ایران با تأکید بر استان خراسان رضوی پرداخته و دریافتند که عدم اتخاذ رویکردها مشارکت مردمی موجب عدم توفیق در این زمینه است. به دلیل عدم ساختار مناسب طرح‌های اجرایی، جمعیت ساکن همواره مازاد غذای خانوار روستایی تبدیل به زیاده نموده و ضایعات کشاورزی و دامی به درستی استفاده نمی‌کنند. صالحی و قائمی‌اصل (۱۳۹۲) به بررسی رابطه آموزش زیست‌محیطی و رفتارهای حفاظت از محیط‌زیست دانش‌آموزان دختر در شهر بابل پرداخته و اظهار نمودند که میزان شناخت افراد نسبت به مسایل و مشکلات زیست‌محیطی عام، بالا و نسبت به مسایل و مشکلات زیست‌محیطی خاص، پایین است و بین میانگین رفتار زیست‌محیطی در پایه‌های مختلف تحصیلی تفاوت معنادار وجود دارد. ادرینتو^۱ (۲۰۰۱) در مطالعه خود به محدودیت‌های جامعه‌ی زنان در روستای یوروبا در نیجریه پرداخته و اظهار نمود، که زنان در سراسر جهان با تبعیض روبرو هستند و این موضوع در کشورهای در حال توسعه آسیا و آفریقا برجسته‌تر است. یافته‌ها نشان می‌دهد

که با وجود افزایش آموزش زنان، هنوز آموزش و پرورش برای مردان و کودکان بیشتر است و مردان از موقعیت سلطه-گر برخوردار هستند و از مشکلات زنان روستایی نیجریه حجم کم فعالیت‌های اقتصادی، بهداشت و حقوق است. فاستر^۱ (۲۰۰۱) در مطالعه خود به بررسی معضلات زنان در کشاورزی پرداخته و اظهار نمود که در خصوص ساماندهی وضعیت زنان روستایی بی‌عدالتی وجود دارد، در حالی که زنان روستایی به تنهایی تولید نیمی از غذا در جهان و حتی تا ۸۰ درصد تولید در بیشتر کشورهای در حال توسعه را انجام می‌دهند. وان و چندلر^۲ (۲۰۰۲) در مطالعه خود به بررسی آگاهی فرهنگی و آموزش محیط زیست زنان آفریقایی با تمرکز بر زنان بومی کنیا پرداخته و اظهار نمودند که زنان دانش بالایی از مسائل در ارتباط با محیط زیست دارند و ضرورت آموزش محیط‌زیست برای کمک به آنان دارای اهمیت است. منیربات و همکاران^۳ (۲۰۱۰) در مطالعه خود بر نقش زنان روستایی در توسعه کشاورزی و محدودیت‌های آن پرداخته و اظهار نمودند که زنان روستایی در امنیت غذایی، تولید محصولات کشاورزی نقش زیادی دارند و با محدودیت‌هایی روبرو هستند. همچنین موندال^۴ (۲۰۱۳) در مطالعه خود به بررسی نقش زنان روستایی در بخش کشاورزی در هند پرداخته و اظهار نمود که سهم زنان به تولید محصولات کشاورزی و مواد غذایی قابل توجه است، زنان در تولید محصولات کشاورزی، در بازار کار و شرکت‌های روستایی نقش دارند.

همچنین نیسارایز و همکاران^۵ (۲۰۱۳) در مطالعه خود به ارزیابی اقتصادی فعالیت‌های کشاورزی و دامپروری توسط زنان روستایی پرداخته و اظهار نمودند که میزان شرکت زنان روستایی در برداشت گندم، برداشت خرما و فعالیت‌های مدیریت میوه و جمع‌آوری پنبه بالا است و مشارکت بسیار قوی آنان در بخش دام وجود دارد. سینگ و میشرا^۶ (۲۰۱۳) نیز در مطالعه خود به بررسی مشارکت زنان در مناطق روستایی هند پرداخته و اظهار نمودند که زنان در اقتصاد هند نقشی حیاتی و مولد دارند و وضعیت اشتغال آن‌ها حیاتی است؛ اما شرکت آنان در فعالیت‌های مختلف اقتصادی در مقایسه با مردان بسیار کم است.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش، زنان روستایی در دو روستای صلیعه و تلبومه در بخش مرکزی واقع در شهرستان باوی استان خوزستان با تعداد ۷۳۶ نفر بود. حجم نمونه با استفاده از جدول کرجسی و مورگان به تعداد ۲۵۰ نفر تعیین شد و روش نمونه‌گیری تصادفی ساده بود. جمع‌آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای با مطالعه اسناد و مدارک، کتاب‌ها، مقالات علمی در مجله‌ها، منابع اینترنتی و پایگاه‌های اطلاعاتی بود. در مطالعه میدانی برای به دست آوردن اطلاعات مورد نیاز، از پرسشنامه استفاده شد تأیید روایی پرسشنامه این پژوهش با استفاده از نظر اعضای هیأت علمی دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین خوزستان انجام شد و برای سنجش میزان پایایی سؤالات طرح شده، مطالعه

1 - Foster

2 - Wane & Chandler

3 - Munir butt et al

4 - Mondal

5 - Nissa Rais et al

6 - Singh & Mishra

پیش‌آزمون به تعداد ۳۰ نفر انجام گرفت و برای تأیید آن از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد. در پرسشنامه از زنان روستایی خواسته شد نظر خود را به‌منظور رتبه‌بندی گویه‌های مربوط به دیدگاه زنان روستایی در خصوص محیط-زیست و موانع مشارکت آنان در فعالیتهای کشاورزی در قالب طیف پنج سطحی لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد بیان نموده و همچنین می‌بایست نظر خود را در خصوص میزان اهمیت فعالیتهای کشاورزی در چارچوب پدافند غیرعامل در طیف عددی ۰ تا ۱۰ مشخص کنند. صفر نشان‌دهنده کمترین میزان اهمیت و ۱۰ نشان‌دهنده بیشترین میزان اهمیت به موارد مطرح شده بود.

در بخش آمار توصیفی از جداول فراوانی، درصد، میانگین، بیشینه، کمینه و مد (نما) و شاخص پراکنندگی شامل انحراف معیار، ضریب‌تغییرات برای توصیف و دسته‌بندی داده‌ها استفاده شده است و در بخش آمار استنباطی آزمون-های همبستگی و مقایسه میانگین مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

نتایج و بحث

یافته‌های توصیفی

در بخش آمار توصیفی نظر به اهمیت ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای نمونه تحقیق در درک و تفسیر یافته‌ها و تأثیر آن‌ها بر متغیرهای پژوهش، اطلاعات مربوطه در جدولی به شرح زیر ارائه گردیده است.

سن پاسخگویان

همان‌گونه که جدول یک نشان می‌دهد، میانگین سنی پاسخگویان حدود ۳۴ سال و انحراف معیار آن حدود ۱۱ سال است. همچنین توزیع فراوانی نشان می‌دهد، بیشترین فراوانی متعلق به گروه سنی کمتر از ۳۰ سال و کمترین فراوانی متعلق به گروه سنی بالاتر از ۴۰ سال است. کمینه سن ۱۸ سال و بیشینه سن ۷۷ سال بوده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس طبقات سن

سن (سال)	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
< ۳۰	۱۱۶	۴۶/۴	۴۶/۴
۳۰-۴۰	۷۳	۲۹/۲	۷۵/۶
> ۴۰	۶۱	۲۴/۴	۱۰۰/۰
جمع	۲۵۰	۱۰۰	
میانگین=۳۳/۷۰	انحراف معیار=۱۰/۶۱	مد (نما)=۲۹/۰۰	کمینه=۱۸
			بیشینه=۷۷

مأخذ: یافته‌های تحقیق

سطح تحصیلات پاسخگویان

توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب سطح تحصیلات در جدول ۲ آمده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، بیشترین فراوانی مربوط به زنان روستایی با سطح تحصیلات ابتدایی (۴۷/۶ درصد) و کمترین فراوانی مربوط به زنان روستایی با سطح تحصیلات متوسطه (۶/۸ درصد) می‌باشد.

جدول ۲. توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس سطح تحصیلات

تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی
بی سواد	۳۹	۱۵/۶
ابتدایی	۱۱۹	۴۷/۶
راهنمایی	۴۳	۱۷/۲
متوسطه	۱۷	۶/۸
دیپلم	۳۲	۱۲/۸
جمع	۲۵۰	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق

رتبه‌بندی دیدگاه زنان روستایی در خصوص محیط زیست

نتایج حاصل از رتبه‌بندی گویه‌های مربوط به دیدگاه زنان روستایی در خصوص محیط زیست در جدول ۳ نشان می‌دهد که گویه‌های "من بر شعار همه با هم بکوشیم محیط زیست را حفظ کنیم، اعتقاد دارم"، "هدف از حفاظت از محیط زیست داشتن عمر طولانی و زندگی سالم و سازنده است" و "من به دفن بهداشتی زباله‌ها در روستا جهت حفظ محیط زیست اعتقاد دارم" در رتبه‌های اول تا سوم و گویه‌ی "من مشارکت فعالی جهت حل مشکلات زیست-محیطی، در تمامی سطوح دارم" در آخرین رتبه قرار دارد. این نتایج نشان می‌دهد زنان روستایی به حفظ محیط - زیست اعتقاد زیادی داشته، اما مشارکت آنان در رفع مشکلات زیست محیطی بسیار پایین است. نتایج این مطالعه با نتایج وان و چندلر (۲۰۰۲) مطابقت دارد.

دیدگاه زنان روستایی در خصوص میزان اهمیت فعالیت‌های کشاورزی در چارچوب پدافند غیرعامل

نتایج حاصل از اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به دیدگاه زنان روستایی در خصوص میزان اهمیت فعالیت‌های کشاورزی در چارچوب پدافند غیرعامل در جدول ۴ ارائه شده است. گویه‌های "استفاده صحیح از منابع آب، خاک و پوشش گیاهی"، "مشارکت زنان در درخت‌کاری و توسعه فضای سبز" و "استفاده از ضایعات ایجاد شده در هنگام حمل‌ونقل، انبار، عرضه و مصرف، نظیر استفاده از سبزیجات و میوه‌جات برای تغذیه طیور" در رتبه‌های اول تا سوم و گویه‌ی "ایجاد مشاغل نوین در روستا جهت کاهش فشار بر اراضی کشاورزی" در رتبه‌ی آخر قرار دارد. این نتیجه نشان می‌دهد زنان روستایی معتقدند استفاده صحیح از منابع آب، خاک و پوشش گیاهی برای داشتن محیط‌زیستی سالم دارای اهمیت بالایی است.

موانع مشارکت زنان روستایی برای ایفای نقش در چارچوب پدافند غیرعامل

نتایج حاصل از رتبه‌بندی گویه‌های مربوط به موانع مشارکت زنان روستایی برای ایفای نقش در چارچوب پدافند غیرعامل در جدول ۵ ارائه شده است. گویه‌های "نبود امکانات و وسایل رفت‌وآمد"، "پایین بودن سطح سواد زنان"، "آداب و سنن غلط نظیر خرافات و ندادن وام به زنان روستایی" در رتبه‌های اول تا سوم و گویه‌ی "مرتبط نبودن محتوای برنامه‌های آموزشی- ترویجی با مسائل زنان" در رتبه‌ی آخر قرار دارد.

جدول ۳. رتبه‌بندی دیدگاه زنان روستایی در خصوص محیط‌زیست

رتبه	میانگین رتبه‌ای*	گویه
۱	۳/۲۰	من بر شعار همه با هم بکوشیم محیط‌زیست را حفظ کنیم، اعتقاد دارم
۲	۳/۰۹	هدف از حفاظت از محیط‌زیست داشتن عمر طولانی و زندگی سالم و سازنده است
۳	۳/۰۵	من به دفن بهداشتی زباله‌ها در روستا جهت حفظ محیط‌زیست اعتقاد دارم
۴	۳/۰۳	انتقال آموزش‌های زیست‌محیطی به فرزندانم را امری مهم می‌دانم
۵	۳/۰۲	به نظر من برگزاری دوره‌های آموزشی در ارتباط با محیط‌زیست برای توانمندسازی زنان ضرورت دارد
۶	۲/۹۸	من اعتقاد دارم آلوده بودن آب اغلب رودخانه‌ها باعث صدمه به محیط‌زیست می‌شود
۷	۲/۹۷	زنان باید همگام و همپای مردان در فرایندهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی توسعه روستایی سهیم و شریک باشند
۸	۲/۹۶	من به جداسازی زباله‌های خشک از تر نظیر کاغذ و مقوا، شیشه، پلاستیک و... جهت حفظ محیط‌زیست اعتقاد دارم
۹	۲/۹۴	زنان نسبت به محیط‌زیست و مشکلات آن حساسیت دارند
۱۰	۲/۹۳	من اعتقاد دارم دفن زباله نزدیک محل سکونت به صورت متراکم و روباز باعث آلودگی محیط‌زیست می‌شود
۱۱	۲/۹۲	من به کاشت و پرورش گل و گیاه در خانه به عنوان گامی کوچک در حفظ محیط‌زیست اعتقاد دارم
۱۲	۲/۸۳	من به خطرساز بودن حشره‌کش‌ها جهت آلودگی هوا و محیط‌زیست اعتقاد دارم
۱۳	۲/۸۲	من به نقش زنان در انتقال فرهنگ حفظ محیط‌زیست و استفاده بهینه از منابع طبیعی به دیگران اعتقاد دارم
۱۴	۲/۸۱	من معتقدم کم شدن پرندگان و دیگر جانوران در محیط‌زیست به علت کاهش منابع آب، خاک، مراتع و غیره می‌باشد
۱۵	۲/۸۰	من به نقش زنان در حفظ محیط‌زیست و استفاده بهینه از منابع طبیعی اعتقاد دارم
۱۶	۲/۷۹	می‌توان از دانش زنان جهت حفظ گونه‌های گیاهی بهره‌های فراوانی برای محیط‌زیست برد
۱۷	۲/۷۹	به نظر من آموزش‌های زیست‌محیطی و کشاورزی برای افزایش اطلاعات و بینش من در خصوص حفظ منابع طبیعی ضروری است
۱۸	۲/۷۵	زنان نسبت به محیط‌زیست و مشکلات آن آگاهی دارند
۱۹	۲/۷۳	آشنایی زنان با شیوه‌های نوین کشاورزی به حفظ محیط‌زیست کمک می‌کند
۲۰	۲/۷۱	من به خطرساز بودن مواد شوینده (مایع ظرف‌شویی، سفیدکننده و ...) برای محیط‌زیست اعتقاد دارم
۲۱	۲/۷۰	من به استفاده از قابلیت‌ها و توانمندی زنان روستایی در حفظ، احیاء و توسعه منابع طبیعی اعتقاد دارم
۲۲	۲/۶۵	زنان روستایی می‌توانند در نواحی روستایی با فعالیت‌های خود، راه را برای ایجاد محیط‌زیست سالم هموار کنند
۲۳	۲/۶۰	من از انگیزه کافی برای مشارکت فعالانه در بهبود محیط‌زیست و حفاظت از آن برخوردار هستم
۲۴	۲/۴۵	من بیشتر نگران حفاظت از محیط‌زیست هستم در حالی که همسرم بیشتر نگران مسائل اقتصادی می‌باشد
۲۵	۲/۳۸	من مشارکت فعالی جهت حل مشکلات زیست‌محیطی، در تمامی سطوح دارم

*مقیاس سنجش: طیف لیکرت از سطوح خیلی کم تا خیلی زیاد

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول ۴. اولویت‌بندی دیدگاه زنان روستایی در خصوص میزان اهمیت فعالیت‌های کشاورزی در چارچوب پدافند غیرعامل

اولویت- بندی	ضریب- تغییرات	انحراف- معیار	میانگین	گویه
۱	۰/۲۴۲	۲/۰۹	۸/۶۱	استفاده صحیح از منابع آب، خاک و پوشش گیاهی
۲	۰/۲۵۹	۲/۱۶	۸/۳۳	مشارکت زنان در درخت‌کاری و توسعه فضای سبز
۳	۰/۲۶۸	۲/۲۲	۸/۲۶	استفاده از ضایعات ایجاد شده در هنگام حمل‌ونقل، انبار، عرضه و مصرف، نظیر استفاده از سبزیجات و میوه‌جات برای تغذیه طیور
۴	۰/۲۷۲	۲/۲۷	۸/۳۳	جلوگیری از مصرف بی‌رویه سموم و کودشیمیایی در کشاورزی
۵	۰/۲۷۶	۲/۳۱	۸/۳۵	استفاده از پوشش‌های مناسب جهت کاهش اثرات جانبی ناشی از گردوغبار و حفاظت خاک
۶	۰/۲۸۱	۲/۳۵	۸/۳۴	استفاده از روش‌های مالچ‌پاشی در بیابان‌ها جهت کاهش اثرات جانبی ناشی از گردوغبار و حفاظت خاک
۷	۰/۲۸۲	۲/۲۸	۸/۰۸	رعایت فواصل کاشت درختان به منظور دریافت نور، حرارت و مواد غذایی کافی از خاک
۸	۰/۲۸۳	۲/۴۰	۸/۵۰	وجود طرح تعادل دام و مرتع جهت کاهش فشار به مراتع
۹	۰/۲۸۹	۲/۳۷	۸/۱۸	کنترل طبیعی به جای بهره‌گیری از سموم دفع آفات‌نباتی و سایر مواد سمی در کشاورزی
۱۰	۰/۲۹۵	۲/۳۷	۸/۰۲	رعایت نمودن فصل چرای دام
۱۱	۰/۲۹۹	۲/۴۲	۸/۰۷	کنترل آلودگی‌های موجود در منابع آب‌های سطحی نظیر نریختن زباله در آب رودخانه‌ها
۲	۰/۳۰۲	۲/۴۴	۸/۰۶	تراس‌بندی (سکوبندی) در زمین‌هایی با شیب تند به منظور جلوگیری از فرسایش و شسته شدن خاک
۱۳	۰/۳۰۴	۲/۴۵	۸/۰۵	جلوگیری از دخل و تصرف در حریم رودخانه‌ها برای مهار پدیده گردوغبار و حفاظت از خاک
۱۴	۰/۳۱۱	۲/۴۸	۷/۹۵	عدم استفاده از کودشیمیایی نظیر ازته، فسفر و پتاسیم
۱۵	۰/۳۱۳	۲/۵۰	۷/۹۸	تهیه کودکمپوست یا کود گیاهی از مواد غذایی زائد
۱۶	۰/۳۱۹	۲/۵۵	۷/۹۷	جایگزینی سوخت فسیلی به منظور صرفه‌جویی در مصارف سوخت‌هیزی
۱۷	۰/۳۱۷	۲/۴۹	۷/۸۴	جلوگیری از چرای مفرط و بیش از ظرفیت دام در مراتع
۱۸	۰/۳۲۷	۲/۶۱	۷/۹۷	مبارزه مکانیکی نظیر وجین کردن علف‌های هرز
۱۹	۰/۳۳۰	۲/۶۴	۸/۰۰	استفاده از لوله یا سیمانی نمودن مسیر جوی‌ها
۲۰	۰/۳۳۳	۲/۶۲	۷/۸۶	تبدیل و نگهداری محصولات کشاورزی از طریق خشک‌کردن آن‌ها با استفاده از نور خورشید
۲۱	۰/۳۴۵	۲/۷۳	۷/۹۰	احداث بادشکن در باغ به منظور جلوگیری از بادهای شدید
۲۲	۰/۵۳۶	۴/۴۸	۸/۳۵	نهال‌کاری با استفاده از بوته‌های مقاوم در کشاورزی
۲۳	۰/۷۲۶	۶/۱۸	۸/۵۱	استفاده از کود ورمی‌کمپوست جهت کاهش آلودگی خاک
۲۴	۰/۸۳۷	۶/۹۶	۸/۳۱	ایجاد مشاغل نوین در روستا جهت کاهش فشار بر اراضی کشاورزی

مقیاس سنجش: ۰ تا ۱۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول ۵. رتبه‌بندی موانع مشارکت زنان روستایی برای ایفای نقش در چارچوب پدافند غیرعامل

رتبه	میانگین رتبه‌ای*	گویه
۱	۲/۶۲	نبود امکانات و وسایل رفت‌وآمد
۲	۲/۵۸	پایین بودن سطح سواد زنان
۳	۲/۵۶	آداب و سنن غلط نظیر خرافات
۳	۲/۵۶	ندادن وام به زنان روستایی
۴	۲/۵۱	نگرش منفی مردان نسبت به توانمندی زنان
۵	۲/۴۹	عدم اعتماد به نفس
۶	۲/۴۲	عدم آگاهی از مشاغل مختلف اقتصادی
۶	۲/۴۲	عدم استقلال مالی زنان
۷	۲/۴۱	عدم طراحی برنامه‌ها به گونه‌ای متناسب با نیاز زنان
۷	۲/۴۱	عدم ارتباط صحیح آموزشگر با زنان روستایی
۸	۲/۳۹	کمبود اطلاعات، دانش و مهارت تخصصی
۹	۲/۳۸	تعداد زیاد فرزندان
۱۰	۲/۳۷	نداشتن اوقات فراغت روزانه‌ی کافی
۱۱	۲/۳۶	دسترسی محدود به آموزش عمومی
۱۱	۲/۳۶	عدم اطلاع رسانی درست از زمان برگزاری کلاس‌ها
۱۲	۲/۳۵	مهاجرت فصلی مردان و افزایش کار زنان
۱۲	۲/۳۵	مناسب نبودن زمان کلاس‌ها با شرایط زنان روستایی
۱۳	۲/۳۴	نامنظم بودن و پراکندگی کلاس‌ها و برنامه‌ها
۱۴	۲/۳۳	اهمیت ندادن برنامه‌ریزان کشاورزی به مشارکت زنان در فعالیتهای آموزشی
۱۵	۲/۳۱	کاربردی نبودن موضوعات کلاس‌های برای زنان روستایی
۱۵	۲/۳۱	کیفیت پایین کلاس‌ها و برنامه‌های ترویجی گذشته
۱۶	۲/۲۸	مرتبط نبودن محتوای برنامه‌های آموزشی- ترویجی با مسائل زنان

*مقیاس سنجش: طیف لیکرت از سطوح خیلی کم تا خیلی زیاد

مأخذ: یافته‌های تحقیق

این نتیجه نشان می‌دهد که مهمترین مانع مشارکت زنان روستایی نبود امکانات و وسایل رفت‌وآمد کافی و به موقع برای حضور در جهاد کشاورزی واقع در شهرستان باوی برای کسب اطلاعات بیشتر در زمینه کشاورزی می‌باشد و زنان روستایی اظهار داشتند که برنامه‌های آموزشی- ترویجی با توجه به نیاز آنان نبوده و ضروری است در برنامه-ریزی‌ها، به نیاز آنان توجه شود، این نکته قابل ذکر است زنان روستایی منطقه مورد مطالعه از اطلاعات با ارزشی در زمینه رعایت حفظ محیط‌زیست و استفاده بهینه از منابع در کشاورزی از اجداد و پیشینیان خود داشته و برخورداری از این چنین اطلاعاتی با اصول و اهداف پدافند غیرعامل که امروزه مطرح شده همخوانی دارد.

یافته‌های استنباطی

در بخش آمار استنباطی نظر به اهمیت ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای نمونه تحقیق در درک و تفسیر یافته‌ها و تأثیر آن‌ها بر متغیرهای پژوهش، اطلاعات مربوطه در جداولی به شرح زیر ارائه گردیده و آزمون‌های همبستگی و مقایسه میانگین مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

رابطه بین سن و سطح تحصیلات پاسخگویان با بینش آنان در مورد میزان اهمیت فعالیت‌های پدافند غیرعامل کشاورزی

نتایج به دست آمده از جدول ۶ نشان می‌دهد که بین "سن" و "بینش زنان روستایی در خصوص میزان اهمیت فعالیت‌های پدافند غیرعامل کشاورزی" رابطه معکوس و معناداری با اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد، این نتیجه نشان می‌دهد که پاسخگویان با سن پایین، در خصوص اهمیت فعالیت‌های پدافند غیرعامل در بخش کشاورزی از بینش و اطلاعات بسیار بالایی برخوردار می‌باشند. یافته‌های این بخش از پژوهش با نتایج حیدری (۱۳۹۲) و صالحی و قائمی-اصل (۱۳۹۲) مطابقت و با یافته‌های عنابستانی و همکاران (۱۳۹۱)، قنبری و همکاران (۱۳۹۱) و اکبری (۱۳۹۱) مطابقت ندارد. نتایج به دست آمده از رابطه بین "سطح تحصیلات" پاسخگویان و متغیر وابسته در جدول ۶ نشان می‌دهد که بین "سطح تحصیلات" و "بینش زنان روستایی در خصوص میزان اهمیت فعالیت‌های پدافند غیرعامل کشاورزی" رابطه مثبت و معناداری با ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد. این نتیجه نشان می‌دهد که پاسخگویان با سطح تحصیلات بالاتر، به فعالیت‌های پدافند غیرعامل کشاورزی اهمیت بیشتری می‌دهند.

جدول ۶. رابطه بین سن و سطح تحصیلات زنان روستایی با بینش آنان در مورد میزان اهمیت فعالیت‌های پدافند غیرعامل کشاورزی

متغیر اول	متغیر دوم	ضریب همبستگی اسپیرمن	sig
بینش زنان روستایی در خصوص میزان اهمیت فعالیت‌های پدافند غیرعامل کشاورزی	سن	-۰/۱۳۹**	۰/۰۲
	تحصیلات	۰/۱۸۷*	۰/۰۰

***معنی‌دار در سطح ۰/۰۵ *معنی‌دار در سطح ۰/۰۱

مأخذ: یافته‌های تحقیق

مقایسه بینش پاسخگویان در مورد پدافند غیرعامل کشاورزی با تأکید بر محیط‌زیست بر حسب سن

یافته‌های جدول ۷ نشان می‌دهد که بین بینش زنان روستایی در خصوص میزان اهمیت فعالیت‌های پدافند غیرعامل کشاورزی بر حسب سن با اطمینان ۹۵ درصد تفاوت آماری معنی‌داری وجود دارد. این نتیجه بیانگر آن است که سن پاسخگویان در دیدگاه آنان در مورد پدافند غیرعامل کشاورزی با تأکید بر محیط‌زیست، مؤثر است و نتایج آزمون توکی اچ اس دی^۱ نشان می‌دهد که زنان روستایی با گروه سنی کمتر از ۳۰ سال و گروه سنی ۴۰-۳۰ از حیث بینش تفاوت معنی‌داری با هم دارند و دارای بینش متفاوتی نسبت به سایر زنان روستایی در زمینه اهمیت فعالیت‌های پدافند غیرعامل کشاورزی می‌باشند. یافته‌های این بخش از پژوهش با نتایج ضیاءپور و همکاران (۱۳۹۱) و اکبری (۱۳۹۱) مطابقت ندارد.

مقایسه بینش پاسخگویان در مورد پدافند غیرعامل کشاورزی با تأکید بر محیط‌زیست بر حسب سطح تحصیلات

یافته‌های جدول ۸ نشان می‌دهد که بین بینش زنان روستایی در خصوص میزان اهمیت فعالیت‌های پدافند غیرعامل کشاورزی بر حسب سطح تحصیلات با اطمینان ۹۹ درصد تفاوت آماری معنی‌داری وجود دارد. این نتیجه

1- Tukey HSD

بیانگر آن است که سطح تحصیلات پاسخگویان در دیدگاه آنان نسبت به پدافند غیرعامل کشاورزی با تأکید بر محیط‌زیست مؤثر است و زنان با تحصیلات مختلف دیدگاه‌های متفاوتی با یکدیگر دارند و زنان با تحصیلات دیپلم از بیش بالایی در زمینه اهمیت فعالیت‌های پدافند غیرعامل کشاورزی برخوردار می‌باشند.

جدول ۷. مقایسه بینش پاسخگویان در مورد پدافند غیرعامل کشاورزی با تأکید بر محیط‌زیست برحسب سن

متغیر	میانگین طبقات سنی			آماره F	سطح معنی‌داری
	<۳۰ n=۱۱۶	۳۰-۴۰ n=۷۳	>۴۰ n=۶۱		
بینش زنان روستایی در خصوص میزان اهمیت فعالیت‌های پدافند غیرعامل کشاورزی	۲۷/۱۸ ^b	۲۳/۱۷ ^a	۲۵/۷۳	۳/۵۱ ^{**}	۰/۰۳
مأخذ: یافته‌های تحقیق					

جدول ۸. مقایسه دیدگاه پاسخگویان در مورد پدافند غیرعامل کشاورزی با تأکید بر محیط‌زیست برحسب سطح تحصیلات

متغیر	میانگین رتبه‌ای سطح تحصیلات					آماره کرواسکال-والیس	سطح معنی‌داری
	بی‌سواد n=۳۹	ابتدایی n=۱۱۹	راهنمایی n=۴۳	متوسطه n=۱۷	دیپلم n=۳۲		
بینش زنان روستایی در خصوص میزان اهمیت فعالیت‌های پدافند غیرعامل کشاورزی	۱۱۰/۲۳	۱۱۷/۲۸	۱۴۴/۷۳	۹۳/۳۵	۱۶۵/۹۲	۱۹/۷۰۲ [*]	۰/۰۰
مأخذ: یافته‌های تحقیق							

مقایسه دیدگاه پاسخگویان در خصوص موانع مشارکت زنان در ایفای نقش آنان در کشاورزی برحسب سن به تفکیک موانع

یافته‌های جدول ۹ نشان می‌دهد که بین دیدگاه پاسخگویان در خصوص موانع مشارکت زنان در ایفای نقش آنان در کشاورزی در زمینه "پایین بودن سطح سواد زنان" برحسب سن با اطمینان ۹۵ درصد تفاوت آماری معنی‌داری وجود دارد. این نتیجه بیانگر آن است که سن پاسخگویان در مشارکت زنان در ایفای نقش آنان در کشاورزی در ارتباط با مورد مطرح شده مؤثر است. نتایج نشان داد زنان روستایی در رده سنی کمتر از ۳۰ سال که تعداد آنان قابل توجه است از بین گویه‌های مطرح شده گویه‌ی پایین بودن سطح سواد را فقط به عنوان مانع اصلی مشارکت خود در فعالیت‌های کشاورزی دانسته و آن را جدی‌تر از سایر گویه‌ها ارزیابی نمودند. نتایج یافته‌های این بخش از پژوهش با نتایج زارعی (۱۳۹۲) مطابقت دارد.

مقایسه دیدگاه پاسخگویان در خصوص موانع مشارکت زنان در ایفای نقش آنان در کشاورزی برحسب سطح تحصیلات به تفکیک موانع

یافته‌های جدول ۱۰ نشان می‌دهد که بین دیدگاه پاسخگویان در خصوص موانع مشارکت زنان در ایفای نقش آنان در کشاورزی در زمینه "پایین بودن سطح سواد زنان"، "کیفیت پایین کلاس‌ها و برنامه‌های ترویجی گذشته" و

"اهمیت ندادن برنامه‌ریزان کشاورزی به مشارکت زنان در فعالیت‌های آموزشی" برحسب سطح تحصیلات با اطمینان ۹۵ درصد، تفاوت آماری معنی‌داری وجود دارد.

این نتیجه بیانگر آن است که سطح تحصیلات پاسخگویان در مشارکت زنان به منظور ایفای نقش آنان در کشاورزی مؤثر است و زنان با تحصیلات مختلف دیدگاه متفاوتی نسبت به موارد ذکر شده دارند و همچنین "عدم اعتماد به نفس"، "کمبود اطلاعات، دانش و مهارت تخصصی"، "مهاجرت فصلی مردان و افزایش کار زنان"، "ندادن وام به زنان روستایی"، "عدم طراحی برنامه‌ها به گونه‌ای متناسب با نیاز زنان"، "دسترسی محدود به آموزش عمومی" و "نگرش منفی مردان نسبت به توانمندی زنان" در سطوح مختلف تحصیلاتی با ۹۹ درصد اطمینان تفاوت آماری معنی‌داری دارند.

جدول ۹. مقایسه دیدگاه پاسخگویان در خصوص موانع مشارکت زنان در ایفای نقش آنان در کشاورزی برحسب سن به تفکیک موانع

گویه	میانگین رتبه‌ای طبقات سنی			سطح معنی-داری
	آماره			
	>۴۰ n=۶۱	۳۰-۴۰ n=۷۳	<۳۰ n=۱۱۶	
عدم استقلال مالی زنان	۱۲۶/۸۷	۱۳۱/۶۱	۱۲۰/۹۴	۰/۵۸۴
عدم آگاهی از مشاغل مختلف اقتصادی	۱۲۶/۸۴	۱۲۶/۷۵	۱۲۴/۰۰	۰/۹۵۲
عدم اعتماد به نفس	۱۱۹/۰۷	۱۳۱/۰۳	۱۲۵/۴۰	۰/۶۱۶
تعداد زیاد فرزندان	۱۲۶/۴۲	۱۲۲/۱۸	۱۲۷/۱۱	۰/۸۸۸
نداشتن اوقات فراغت روزانه‌ی کافی	۱۳۳/۳۰	۱۲۲/۴۰	۱۲۳/۳۵	۰/۶۰۳
آداب و سنن غلط نظیر خرافات، تقدیرگرایی	۱۲۰/۴۵	۱۲۳/۰۳	۱۲۹/۷۱	۰/۶۶۳
کمبود اطلاعات، دانش و مهارت تخصصی	۱۲۱/۸۰	۱۱۹/۶۷	۱۳۱/۱۲	۰/۴۷۹
پایین بودن سطح سواد زنان	۱۲۳/۸۴	۱۰۸/۳۶	۱۳۷/۱۶	۰/۰۲۳
مهاجرت فصلی مردان و افزایش کار زنان	۱۲۱/۲۷	۱۱۶/۷۱	۱۳۳/۲۰	۰/۲۴۸
ندادن وام به زنان روستایی	۱۱۴/۵۹	۱۱۶/۷۴	۱۳۶/۷۵	۰/۰۶۰
عدم طراحی برنامه‌ها به گونه‌ای متناسب با نیاز زنان	۱۲۳/۵۵	۱۱۸/۹۲	۱۳۰/۶۷	۰/۵۱۶
دسترسی محدود به آموزش عمومی	۱۲۱/۰۵	۱۱۹/۴۹	۱۳۱/۶۲	۰/۴۳۱
نگرش منفی مردان نسبت به توانمندی زنان	۱۱۸/۹۴	۱۱۶/۵۲	۱۳۴/۶۰	۰/۱۵۷
کیفیت پایین کلاس‌ها و برنامه‌های ترویجی گذشته	۱۲۱/۷۰	۱۲۰/۶۰	۱۳۰/۵۹	۰/۵۶۰
مناسب نبودن زمان کلاس‌ها با شرایط زنان روستایی	۱۲۹/۵۵	۱۱۷/۱۸	۱۲۸/۶۰	۰/۴۸۰
مرتبط نبودن محتوای برنامه‌های آموزشی- ترویجی	۱۳۴/۸۴	۱۱۴/۷۷	۱۲۷/۳۴	۰/۲۳۳
کاربردی نبودن موضوعات کلاس‌های برای زنان روستایی	۱۳۳/۳۹	۱۱۴/۷۵	۱۲۸/۱۱	۰/۲۶۲
اهمیت ندادن برنامه‌ریزان کشاورزی به مشارکت زنان	۱۳۱/۴۸	۱۱۷/۰۳	۱۲۷/۶۹	۰/۴۴۰
عدم اطلاع‌رسانی درست از زمان برگزاری کلاس‌ها	۱۳۵/۲۵	۱۱۳/۹۳	۱۲۷/۶۵	۰/۱۹۲
عدم ارتباط صحیح آموزشگر با زنان روستایی	۱۲۷/۷۴	۱۲۹/۳۵	۱۲۱/۹۰	۰/۷۴۵
نامنظم بودن و پراکندگی کلاس‌ها و برنامه‌ها	۱۳۳/۴۲	۱۲۱/۴۵	۱۲۳/۸۹	۰/۵۷۹
نبود امکانات و وسایل رفت‌وآمد	۱۲۱/۵۴	۱۲۰/۲۷	۱۳۰/۸۸	۰/۵۲۹

** معنی‌دار در سطح خطای ۰/۰۵

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول ۱۰. مقایسه دیدگاه پاسخگویان در خصوص موانع مشارکت زنان در ایفای نقش آنان در کشاورزی برحسب سطح تحصیلات به تفکیک موانع

سطح معنی- داری	آماره کروسکال- والیس	میانگین رتبه‌ای سطح تحصیلات					گویه
		دیپلم n=۳۲	متوسطه n=۱۷	راهنمایی n=۴۳	ابتدایی n=۱۱۹	بی‌سواد n=۳۹	
۰/۲۱۲	۵/۸۳۹	۱۴۲/۲۸	۱۰۶/۵۹	۱۲۶/۰۵	۱۲۹/۱۹	۱۰۸/۱۰	عدم استقلال مالی زنان
۰/۲۷۴	۵/۱۵۷	۱۳۶/۷۳	۱۰۵/۰۹	۱۳۶/۱۰	۱۲۶/۶۰	۱۱۰/۱۴	عدم آگاهی از مشاغل مختلف اقتصادی
۰/۰۰۳	۱۶/۱۷۳*	۱۲۹/۲۷	۱۱۳/۹۷	۱۵۴/۷۳	۱۲۶/۰۶	۹۳/۵۰	عدم اعتماد به نفس
۰/۱۰۲	۷/۷۲۰	۱۴۸/۱۶	۱۲۳/۱۵	۱۳۳/۹۴	۱۲۳/۶۲	۱۰۴/۳۷	تعداد زیاد فرزندان
۰/۰۷۵	۸/۵۰۰	۱۴۵/۹۵	۹۶/۲۶	۱۳۲/۵۰	۱۲۷/۱۸	۱۰۸/۶۰	نداشتن اوقات فراغت روزانه‌ی کافی
۰/۰۸۲	۸/۲۶۸	۱۵۰/۴۲	۱۱۰/۹۷	۱۳۰/۷۳	۱۲۵/۶۷	۱۰۵/۱۰	آداب و سنن غلط نظیر خرافات، تقدیرگرایی
۰/۰۰۲	۱۷/۳۷۴*	۱۵۰/۸۴	۱۱۱/۰۹	۱۵۲/۰۲	۱۱۹/۱۴	۱۰۵/۱۵	کمبود اطلاعات، دانش و مهارت تخصصی
۰/۰۱۳	۱۲/۶۲۱**	۱۴۲/۳۰	۱۰۹/۲۴	۱۵۲/۲۰	۱۱۹/۹۸	۱۰۶/۲۱	پایین بودن سطح سواد زنان
۰/۰۰۸	۱۳/۹۱۸*	۱۲۹/۵۵	۱۱۵/۰۳	۱۵۷/۱۳	۱۲۲/۰۵	۱۰۲/۳۸	مهاجرت فصلی مردان و افزایش کار زنان
۰/۰۰۳	۱۶/۲۳۲*	۱۵۵/۲۷	۹۶/۵۹	۱۳۸/۰۹	۱۲۶/۲۰	۹۷/۶۵	ندادن وام به زنان روستایی
۰/۰۰۲	۱۶/۹۱۰*	۱۴۵/۶۹	۱۰۳/۱۲	۱۴۶/۰۲	۱۲۶/۷۵	۹۲/۲۶	عدم طراحی برنامه‌ها به گونه‌ی متناسب با نیاز زنان
۰/۰۰۶	۱۶/۴۴۷*	۱۴۶/۰۲	۱۰۰/۵۹	۱۴۴/۰۱	۱۲۶/۲۰	۹۶/۹۹	دسترسی محدود به آموزش عمومی
۰/۰۰۰	۲۱/۶۶۰*	۱۴۵/۰۵	۱۱۴/۶۵	۱۴۷/۲۶	۱۲۷/۹۰	۸۲/۸۸	نگرش منفی مردان نسبت به توانمندی زنان
۰/۰۱۸	۱۱/۹۱۲**	۱۵۳/۲۷	۱۲۴/۰۳	۱۳۲/۷۸	۱۲۴/۸۴	۹۷/۳۶	کیفیت پایین کلاس‌ها و برنامه‌های ترویجی گذشته
۰/۱۷۲	۶/۳۸۶	۱۳۷/۱۳	۱۰۷/۵۳	۱۴۰/۳	۱۲۵/۳۲	۱۰/۰۱	مناسب نبودن زمان کلاس‌ها با شرایط زنان روستایی
۰/۲۵۰	۵/۲۸۷	۱۴۶/۸۱	۱۰۹/۴۱	۱۲۳/۲۱	۱۲۷/۱۶	۱۱/۵۰	مرتبط نبودن محتوای برنامه‌های آموزشی - ترویجی
۰/۱۲۶	۷/۱۹۹	۱۴۶/۰۲	۱۰۱/۸۸	۱۲۸/۵۸	۱۲۷/۷۶	۱۰۸/۶۸	کاربردی نبودن موضوعات کلاس‌های برای زنان روستایی
۰/۰۴۳	۹/۸۴۹**	۱۵۵/۸۸	۹۸/۹۱	۱۲۷/۲۶	۱۲۴/۵۸	۱۱۳/۰۵	اهمیت ندادن برنامه‌ریزان کشاورزی به مشارکت زنان
۰/۴۷۹	۳/۴۹۵	۱۴۳/۱۳	۱۰۸/۹۴	۱۲۸/۶۴	۱۲۴/۲۳	۱۱۸/۶۷	عدم اطلاع رسانی درست از زمان برگزاری کلاس‌ها
۰/۰۶۴	۸/۸۶۸	۱۴۳/۳۱	۸۷/۸۲	۱۳۶/۵۶	۱۲۵/۳۷	۱۱۵/۵۱	عدم ارتباط صحیح آموزشگر با زنان روستایی
۰/۵۲۰	۳/۲۳۲	۱۳۴/۶۳	۱۱۷/۵۶	۱۳۵/۷۸	۱۲۴/۹۹	۱۱۱/۷۱	نامنظم بودن و پراکندگی کلاس‌ها و برنامه‌ها
۰/۰۸۱	۸/۳۰۴	۱۴۷/۶۷	۱۰۵/۵۳	۱۳۹/۸۳	۱۲۲/۰۰	۱۱۰/۹۰	نبود امکانات و وسایل رفت‌وآمد

**معنی‌دار در سطح ۰/۰۵ * معنی‌دار در سطح ۰/۰۱

مأخذ: یافته‌های تحقیق

این نتیجه بیانگر آن است که سطح تحصیلات پاسخگویان در ارتباط با موارد مطرح شده مؤثر است و زنان با تحصیلات مختلف دیدگاه متفاوتی نسبت به موارد ذکر شده دارند و زنان با تحصیلات راهنمایی و دیپلم این موانع مشارکت را بیشتر توجه و دیدگاه متفاوت تری نسبت به سایر زنان در این خصوص از خود نشان داده‌اند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

امروزه بهبود وضعیت کشاورزی و محیط‌زیست به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان توسعه پایدار بدون مشارکت مردم به ویژه زنان روستایی که نیمی از جمعیت روستایی را تشکیل داده و همواره دوشادوش مردان به کشاورزی و امور وابسته به آن می‌پردازند، ممکن نیست. از این رو جهت رفع مشکلات روستاییان و تولیدکنندگان کشاورزی و برخورداری از محیط‌زیستی به دور از آلودگی و تخریب می‌بایست زمینه‌ای برای آشنایی آنان با فنون پیشرفته تولید، توسعه و تغییر افکار و مهارت‌های حرفه‌ای در راستای پدافند غیرعامل فراهم شود، با توجه به نتایج به دست آمده زنان روستایی که از نظر سنی جوان (کمتر از ۳۰ و تا ۴۰ سال سن) و همچنین زنان روستایی که از نظر سطح تحصیلات، از تحصیلات بالایی برخوردار هستند، دیدگاهی مساعدتر به موضوعات پدافند غیرعامل کشاورزی با تأکید بر محیط‌زیست دارند و از بینش و اطلاعات بسیار بالایی برخوردارند. این نتایج نشان می‌دهد زنان روستایی اهمیت زیادی به فعالیت‌های کشاورزی در چارچوب پدافند غیرعامل کشاورزی داده و فعالیت‌های خود را به گونه‌ای انجام می‌دهند که کمترین آسیب به طبیعت و محیط‌زیست وارد شود.

از این رو پیشنهاد می‌شود همایش‌های محلی، منطقه‌ای در حوزه پدافند غیرعامل کشاورزی برای زنان روستایی تدارک داده شود و همچنین افزایش کارشناس و مروج زن در واحدهای آموزشی- ترویجی و آشنایی آنان به زبان محلی منطقه و ارائه آموزش‌های ترویجی لازم در چارچوب پدافند غیرعامل در مورد محصولات سالم و ارگانیک در تمامی فعالیت‌های کشاورزی (کشت محصولات، دام و طیور) برای زنان روستایی جهت آشنایی با فعالیت‌های پدافند غیرعامل کشاورزی صورت گیرد و همچنین تجهیزات و سرمایه‌گذاری لازم در امور اقتصادی روستاها، آموزش زنان و دختران روستایی، تشکیل بانک اطلاعاتی برای شناسایی قابلیت‌های زنان روستایی، ارتقای آگاهی‌های آنان نسبت به حقوق، توانمندی‌های آنان نیز صورت گیرد.

منابع

- اداوی، ظ. و جوزی خمسلویی، ع. ۱۳۹۲. مدیریت بحران در بخش کشاورزی با رویکرد پدافند غیرعامل مطالعه موردی: در شهرستان فریدون شهر. همایش پدافند غیر عامل در بخش کشاورزی، ۵ آبان، قشم.
- اکبری، ح. ۱۳۹۱. نقش زنان در توسعه پایدار محیط‌زیست. زن در توسعه و سیاست، ۴ (۲): ۵۶-۳۷.
- بوذری، س. ۱۳۸۸. زمین شناسی و کاربرد آن در پدافند غیرعامل. فصلنامه زمین، ۲ (۶): ۱۰-۱.
- پور، س. و سعادت پور، ف. ۱۳۹۱. تحلیل و بررسی نگرش‌ها و نیت مسؤلانه زیست‌محیطی با توجه به شهروند زیست-محیطی. مجله راهبرد، ۲۹ (۷): ۲۱۴-۱۹۷.

- حیدری، ع. ۱۳۹۲. بررسی میزان مشارکت زنان روستایی در توسعه روستایی (نمونه موردی: دهستان امام زاده جعفر- استان کهگیلویه و بویراحمد). فصلنامه برنامه‌ریزی فضایی جغرافیا، ۲ (۷): ۱۵۶-۱۴۳.
- رحمانی، ب. و مجیدی، ب. ۱۳۸۸. عوامل مؤثر بر مشارکت زنان روستایی در حفظ محیط‌زیست شهری با تأکید بر نگرش اکوفمینیستی. فصل نامه جغرافیایی آمایش، ۷ (۳): ۳۸-۱۵.
- روستا، ز.، منوری، م.، درویشی، م. و فلاحتی، ف. ۱۳۹۱. کاربرد داده‌های سنجش از دور (RS) و سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) در استخراج نقشه‌های کاربردی اراضی شهر شیراز. نشریه آمایش سرزمین، ۶ (۵): ۱۶۴-۱۴۹.
- زمانی، غ. و زارعی، ر. ۱۳۹۱. چالش‌های طرح ورمی کمپوست در راستای حفاظت از محیط‌زیست مورد مطالعه: طرح ورمی کمپوست روستای نوروزان. دومین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت محیط زیست، قابل دستیابی در: www.civilica.com. آخرین دسترسی: ۱۳۹۳/۰۵/۲۶.
- زارعی، ی. ۱۳۹۲. تحلیلی بر موانع و محدودیت‌های فرا روی زنان روستایی در بخش کشاورزی. همایش پدافند غیر عامل در بخش کشاورزی، ۵ آبان، قشم.
- شیرمحمدی، ر. ۱۳۹۲. پدافند غیرعامل و کشاورزی مقاومتی. روابط عمومی مدیریت جهادکشاورزی نیشابور، ۳-۱.
- صالحی، ص. و قائمی اصل، ز. ۱۳۹۲. بررسی رابطه آموزش زیست‌محیطی و رفتارهای حفاظت از محیط زیست (مورد مطالعه: دانش آموزان دبیرستان‌های دخترانه شهر بابل). فصلنامه علمی- ترویجی آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار، ۳ (۲): ۶۷-۷۹.
- ضیاءپور، آ.، کیانی پور، ن. و نیکبخت، م. ۱۳۹۱. تحلیل جامعه شناختی محیط‌زیست و رفتار افراد نسبت به آن در مناطق روستایی و شهری استان کرمانشاه. فصلنامه علمی- ترویجی آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار، ۲ (۳): ۶۷-۵۵.
- عزیزی، ق. ۱۳۸۲. ارتباط خشکسالی‌های اخیر و منابع آب زیرزمینی در دشت قزوین. پژوهش‌های جغرافیایی، ۴۶ (۹): ۱۳۱-۱۴۳.
- عسگریان، دهرودی، ف.، میری، ف. و خسروی پور، ب. ۱۳۸۸. شناسایی جایگاه و نقش تسهیلگران در ارتقاء آگاهی و مشارکت زنان و دختران روستایی. سومین کنگره علوم ترویج و آموزش کشاورزی، ۱۱ و ۱۲ اسفند.
- علی بیگی، ا.، بابایی، م. و غلامی، م. ۱۳۹۱. تحلیل انگیزه‌های زنان روستایی برای مشارکت در برنامه‌های آموزشی و ترویجی. فصلنامه زن و جامعه، ۱۲: ۱۶۰-۱۳۹.
- عنابستانی، ع.، جوان، ج. و احمدزاده، س. ۱۳۹۱. بررسی رابطه بین ویژگی‌های فردی زنان و مشارکت آنان در فرایند توسعه روستایی (مطالعه موردی: دهستان درزآب - شهرستان مشهد). مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، ۱۲: ۶۱-۷۸.
- فرخی، ر.، مهدی زاده، م. و تقی زادیه، م. ۱۳۹۰. کاهش خطرات و آسیب‌های زلزله با استفاده از پدافند غیرعامل. همایش ملی سازه راه و معماری، ۳ اسفند.

قنبری، ی.، حجابیان، ا.، انصاری، ر. و کیانی، ف. ۱۳۹۱. شناسایی عوامل و موانع مشارکت زنان روستایی در فعالیت‌های کشاورزی (مطالعه موردی: شهرستان فریدون شهر). مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، ۲ (۴): ۷۱-۸۸.

کریمی دهکردی، ا. ۱۳۸۷. چالش‌های مهم کشاورزی و منابع طبیعی و رسالت نوین ترویج و آموزش‌های کاربردی در مدیریت پایدار این چالش‌ها. همایش ملی توسعه کارآفرینی در آموزش‌های علمی کاربردی کشاورزی، قابل دستیابی در: www.civilica.com. آخرین دسترسی: ۱۳۹۳/۰۵/۲۶.

مجلسی، م. ۱۳۸۵. نقش زن در توسعه پایدار. ششمین همایش ملی دو سالانه انجمن متخصصان محیط زیست ایران، قابل دستیابی در: www.civilica.com. آخرین دسترسی: ۱۳۹۳/۰۵/۲۶.

محمدی یگانه، ب.، رضایی، ح. و چراغی، م. ۱۳۹۱. واکوی تأثیرات خشکسالی بر اقتصاد نواحی روستایی شهرستان ابرکوه (طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۷۵). فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۶ (۳): ۶۸-۵۷.

محمودی، ح. و ویسی، ه. ۱۳۸۴. ترویج و آموزش محیط‌زیست رهیافتی در حفاظت اصولی از محیط‌زیست. مجله علوم محیطی، ۸ (۲): ۶۴-۵۷.

مطیعی لنگرودی، ح. و یاری، ا. ۱۳۸۹. حفاظت محیط‌زیست و برنامه‌ریزی توسعه فیزیکی روستا با تأکید بر ارزیابی طرح‌های هادی روستایی. مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، ۳ (۵): ۶۰-۴۵.

محمدی، م. و سلیمانیان، خ. ۱۳۹۲. پدافند غیر عامل در کشاورزی با طراحی شبکه مردمی توسعه پرورش مرغ بومی در ایران با تأکید بر خراسان رضوی. همایش پدافند غیر عامل در بخش کشاورزی، ۵ آبان، قشم.

هاشمی نژاد، آ. و شعبانعلی فمی، ح. ۱۳۸۸. فناوری زیستی راهی به سوی امنیت غذایی و توسعه پایدار کشاورزی. دومین همایش منطقه‌ای علوم کشاورزی و صنایع غذایی، قابل دستیابی در: www.civilica.com. آخرین دسترسی: ۱۳۹۳/۰۵/۲۶.

Albert, J. P., Elizabeth, A., WalterShea, L., Andres, V., Michael, H. and Mark, D.S. 2002. Drought Monitoring with NDVI-Based Standardized Vegetation Index. *Photogrammetric Engineering & Remote Sensing*, 1: 71-75.

Aderinto, A. A. 2001. Subordinated by Culture: Constraints of Women in a Rural Yoruba Community, Nigeria. *Nordic Journal of African Studies*, 2: 176 -187.

Favier, P., Bertran, D., Eckert, N. and Naaim, M. 2012. Optimal design of snow avalanche passive defense structures using a reliability approach to quantify the vulnerability of buildings. *Journes Fiabilite des Materiaux et Structures*, 1-15.

Foster, B. B. 2001. Choices: a dilemma of women agricultural education teachers. *Journal of Agricultural Education*, 3: 1-10.

Mondal, M. 2013. The Role of Rural Women In Agriculture Sector Of Sagar Island, West Bengal, India. *The International Journal of Engineering and Science (Ijes)*, 2: 81-86.

Munir butt, T., Yousaf Hassan, Z., Khalid, M. and Muhammad, A. 2010. Role of Rural

Women in Agricultural Development and Their Constraints. *Journal of agriculture and Social sciences*, 3: 53-56.

Nissa Rais, M. U., Solangi, A. W. and Sahito, H. A. 2013. Economic assessment of rural women involved in agriculture and livestock farming activities. *Wudpecker Journal of Agricultural Research*, 4: 115-121.

Rudd, R., Baker, M. and Hoover, T. 2000. Unergraduate agriculture student learning styles and critical thinking abilities: Is there a relationship?. *Journal of agricultural education*, 3: 2-12.

Singh, U. B. and Mishra, N. K. 2013. Women work participation in rural uttar pradesh a regional anaalysis. *International Journal of Social Science & Interdisciplinary Research*, 8: 47-57.

Tousi, S., Nedae Ghorbani, E. and Nejhad, G. H. 2013. Assessing Impacts of Passive Defense Policies Interventions on Spatial Logic of Tehran Metropolitan Area (TMA). *Real Corp*, 95-107.

Wane, N. and Chandler, D. J. 2002. African Women, Cultural Knowledge, and Environmental Education with a Focus on Kenya's Indigenous Women. *Canadian Journal of Environmental Education*, 1: 86-98.

Yordanov, V. and Tsonev, T. 2003. Plant responses to drought and stress tolerance. *Plant physiol*, 187-206.

Identify the Role of Rural Women in Agriculture with Emphasis on Passive Defense Environment of Bavi Township

Zeynab Mohmedi Karbalaii^{1*}, Masoud Baradaran², Bahman Khosravipour² and Mansour Ghanian⁴

Received: 26 February, 2016   Accepted: 4 August, 2015

Abstract

Improving agriculture, the environment and other sectors in need of passive defense that can effectively help to complete the chain of defense is in the improvement of the agricultural sector. This study is applied for the purpose of gathering data descriptive population study of rural women in two villages in the central city of Bavi Khuzestan Tlbovmeh Salieh and the sample size of 736 persons was estimated by using Morgan 250. The data in this study was obtained using a questionnaire designed for the faculty members of the University of Agriculture and Natural Resources of Ramin Khuzestan and the quotas were distributed randomly. Data were analyzed using the software described. Descriptive statistics and coefficient of variation in the average rate in the inferential statistical correlation test, Kruskal-Wallis test was used to compare the average F. The results of descriptive statistics showed that more rural women with primary education and familiar with the environment are very young and have a lot of faith, but their participation in solving environmental problems is very low. Based on the results of the correlation, age and education level of rural women in their understanding of the importance of agricultural activities passive defense is effective. The results of the test showed that in the comparison between age and level of education, rural women who are young and highly educated with a broad vision have a variety of agricultural activities in the context of agriculture that are passive defense.

Keywords: Agriculture, Environment, Passive Defense, Rural Women.

---

1 - graduate student in Agricultural Engineering - Agricultural Extension and Education, Khuzestan Agricultural and Natural Resources University of Ramin; Ahvaz, Iran

2-Associate Professor and a member of the faculty of the Department of Agricultural Extension and Education, Khuzestan Agricultural and Natural Resources University of Ramin; Ahvaz, Iran

3- member of the faculty of the Department of Agricultural Extension and Education, Khuzestan Agricultural and Natural Resources University of Ramin; Bavi-Ahvaz, Iran

(* - Corresponding author Email: zeynab.mohmedi@yahoo.com)